

Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Eğitim Etkileşimleri ve Cinsiyet Farklılıklarının Öğrenci Algısına Etkisi Üzerine Bir Çalışma

A Study on The Effect of Educational Interactions and Gender Differences on Student Perception in Physical Education and Sports Lesson

Reference: Arıkan, N. (2020). "Beden Eğitimi ve Spor Dersinde Eğitim Etkileşimleri ve Cinsiyet Farklılıklarının Öğrenci Algısına Etkisi Üzerine Bir Çalışma", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(28): 135-144.

Arş.Gör.Dr. Neslihan ARIKAN

Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2579-7418>

ÖZET

Okul, bireylerin cinsiyet rollerinin gelişmesinde ve cinsiyetlerinin kendi başına korunmasında güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca, öğrencileri yalnızca standartlaşmış öğrenme durumları yoluyla değil, davranış kuralları, derslik düzenlemeleri ve öğretmenlerin kullandığı pedagojik yöntemler yoluyla da biçimlendirir, toplumsallaştırır. Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor eğitimindeki cinsiyet farklılıklarına, özellikle öğretmen-öğrenci etkileşimleriyle öğrenci başarısını etkileyen faktörler incelenmektedir. Video gözlemlerine dayanan ilk aşama, konuyla ilgili önceki yapılan araştırmaları doğrulamak adına, erkek öğrencilerin öğretmenleriyle olan etkileşimlerinde öncelikli olarak tercih edilip edilmediğini göstermeyi amaçlamaktadır. Sonuçlar kısmen de olsa sayı ve süre bakımından erkeklerin etkileşimlerindeki avantajına ilişkin hipotezi doğrulamaktadır. İkinci aşamada ise, beden eğitimi öğretmenlerinin desteğiyle ilgili öğrenci memnuniyetini ölçmek için oluşturulan anketler öğrencilere uygulanmıştır. Sonuçlar, cinsiyetle ilişkili etkileşimlerdeki farklılıkların kız öğrencileri tarafından aynı şekilde algılanmadığını göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Algı, beden eğitimi, cinsiyet, spor.

ABSTRACT

The school has a strong influence on the development of gender roles of the individuals and the protection of their gender on its own. It also shapes and socializes students not only through standardized learning situations, but also through codes of conduct, classroom regulations, and pedagogical methods used by teachers. In this study, gender differences in physical education and sports education, especially teacher-student interactions and factors affecting student achievement are examined. The first phase, based on video observations, aims to show whether male students are preferred as a priority in their interactions with their teachers, in order to validate previous research on the subject. The results partly confirm the hypothesis of male's advantage in interactions in terms of number and duration. In the second phase, surveys were applied to the students to measure student satisfaction with the support of physical education teachers. The results show that differences in gender-related interactions are not perceived in the same way by female students.

Key Words: Perception, physical education, gender, sports.

1. GİRİŞ

Okul, toplumsal cinsiyet farklılıklarının belirleyiciliğinde, insanların sosyalleşme dönemine katkıda bulunan bir yapıyı temsil etmektedir. Okul aynı zamanda çeşitli kültürel farklılıklara sahip olan bireylerin etkileşimlerine ve kimlik oluşumlarına yardımcı olma özelliğiyle ayrıcalıklı bir yer haline gelmektedir. Peki neden beden eğitimi ve sporda kadın-erkek konusuna odaklanılmalıdır! Sosyolojik açıdan spor uygulamalarına bakıldığında spor, toplum içinde gençler, çalışanlar, özellikle emekliler tarafından giderek daha fazla insanı ilgilendirmeye başlamıştır. Bu durum bazı önceliklerin değişmesi, çalışma koşulları, serbest zaman ve boş zamanlardaki artış ile ortalama yaşam süresini arttırmak, sedanterlik ve obezite ile açıklanabilmektedir (Olafson 2002). Ancak çoğu insan aynı tür spor faaliyetlerine erişemediği gibi uygulama süreleri de farklılaşabilmektedir. Bu nedenle cinsiyet değişkeni, spor uygulamalarında ayırt edici bir faktör olma eğilimi göstermektedir.

Yapılan araştırmalara göre genelde kadınlar erkeklere göre daha az spor yapmaktadır. Kadınlar okullarda rekabet gerektiren sporlardan ziyade, dans, cimnastik gibi kendilerini ifade etmeyi amaçlayan spor etkinliklerini tercih etmektedirler. Erkekler ise özellikle okul dışında daha çok

sportif aktivitelerinde bulunmaktadır ve spora atfettikleri önem kızlardan daha yüksektir (Insep, 2000).

Bu bağlamda, beden eğitimi ders ortamında beden inşasına yönelik yapılan araştırmalarda öğrencilerin deneyimlerinin şekillenmesinde toplumsal cinsiyetin önemli bir faktör olduğu ve bununla ilişkili kız ve erkek öğrencilerin farklı beden yaşantılarının bulunduğu ve bu yaşantılarda toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği ortaya çıkarılmıştır (Olafson 2002).

Beden eğitimi ve sporda "eril" olarak adlandırılan aktiviteler (futbol, dövüş sporları), "kadınsı" (dans, cimnastik, senkronize yüzme) olarak tanımlanan etkinliklerden çok daha fazladır. Bununla birlikte, eril çağrışım algısının, kızların yeteneklerinin algılanması üzerinde olumsuz bir etkisi vardır (Solmon & ark., 2003).

Sporu erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirerek erkeğe özgü bir etkinlik olarak görmek, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkil anlayışın bir ürünüdür. Toplumda egemen olan bu anlayışın kadına ve erkeğe biçtiği toplumsal cinsiyet rolleriyle kadın ve erkeğin spora katılımları ve spor deneyimleri arasında yakın bir ilişki vardır. Birçok toplumda olduğu gibi, Türk toplumunda da toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde, toplumsallaşma sürecinde büyük rollere sahip olan aile ve okul önemlidir (Kağıtçıbaşı, 1982).

Cinsiyet farkındalığının en belirgin yaşandığı ders beden eğitimi ve spordur. Beden eğitimi ve spor ortamı, okul programlarında yer alan derslerin içinde, toplumsal cinsiyet farklılıklarını kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklara indirgeyerek normalleştirmenin en fazla yaşandığı alandır (Hargreaves, 1994). Özellikle ortaöğretimde cinsiyetler arasındaki farklılıklar ergenlik dönemiyle önemli ölçüde arttığı yaşlardır. Kızlar ve erkekler arasındaki birçok farklılıklar, kızların aleyhine olacak şekilde beden eğitimi ve spor dersindeki etkileşimler aracılığıyla bulunmuştur. (Cogerino, 2005). Öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilerle olan etkileşimlerindeki farklılıkları, öğrenciler tarafından algılanamayacak kadar küçük görünebilir. Ayrıca erkeklerle rekabet etmeme arzusu, kızların daha az hırslı olma eğilimini de pekiştirmektedir (Durand-Delvigne, 1996).

Öğretmenlerin müdahalelerinde cinsiyet farklılıkları konusu her zaman tartışılmalıdır. Öğretmen müdahalelerinin temel amacı, öğrencilerin başarılı olması için onları desteklemektir. Öğretmenler, bireye gerçekten yardım eden tüm eylem ve davranışları kapsayan sosyal destekçilerdir. Bu destek, okul performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir ve öğrencinin beceri algısını arttırarak, okula uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Niceliksel ve niteliksel olarak, öğretmenlerin öğrencileriyle etkileşimleri, öğrencilerin davranışlarını ve performanslarını, öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak değerlendirmektedirler. Nicel anlamda, öğretmenler zamanlarının üçte ikisini erkeklere harcamaktadır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla öğretmenlerle geçirdiği vakit daha fazladır. Yalnızca matematik öğretmenlerinin bile erkekleri kızlardan daha sık sorguladığını ve öğretilen konuyla farklı bir ilişki yarattığını ortaya koymaktadır (Mosconi, 1994).

Birkaç dakikalığına ilkokul günlerinizi düşünün (...) Sınıfınızı derinlemesine düşünün: Öğretmen erkeklerle kızlara eşit olarak söz veriyor muydu? Tuvalet kapılarında kızlar için pembe, erkekler için mavi işaretler var mıydı? Oyun bahçesine çıkmak için cinsiyete göre sıraya mı girmek zorundaydınız? Öğretmen, "zor" fen deneylerini kız öğrenciler için kendisi yaparken, erkekler kendi başlarına becerebilir hale gelene kadar sadece yardımcı mı oluyordu? Sıralar taşınacağı, tahta silineceği, saksılar sulanacağı zaman erkeklerden mi kızlardan mı yardım isteniyordu? Cevaplarınız ilkokul deneyimlerinizin cinsiyet ayrımcılığının tesirinde olup olmadığı konusunda çok şey söyleyecektir. (akt. Çetinkol, 2008). Dolayısıyla Duru-Bellat (1990) ve Lafrance (1991)'in görüşleri de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Erkek öğrenciler ortalama olarak kızlardan daha fazla olumlu ve olumsuz geri bildirim almaktadırlar. Erkekler yapılacak görevler hakkında daha fazla açıklama alırlarken, buna karşın kızlar daha fazla talimat alır. Erkekler sadece daha fazla bilgidan faydalanmakla kalmaz, aynı zamanda öğretmenlerin kaliteli zamanlarını da kendi lehlerine çevirerek, daha sıkı pedagojik temaslarla teşvikler alırlar.

Bu araştırmaların çoğu ilköğretimde ve matematik, fen gibi bilim derslerinde yapılmıştır. Ancak tüm bu çalışmalar, erkeklerin öğretmen müdahaleleri ile kızlardan daha fazla avantaja sahip olduklarını göstermektedir.

Bir beden eğitimi dersinde ise, kız ve erkek öğrenciler öğretmenleriyle, öğretmenler de öğrencileriyle doğrudan iletişim kurarlar; bu, performans, görevin başarılması, tutum, talep edilen davranış vs. ile ilgili olabilir. Beden eğitiminde, sözü edilen etkileşimler çok özel bir bağlamda var olurlar. Örneğin; bireyler hareket eder, karşı karşıya gelir, böylelikle bir masanın arkasında oturlan diğer okul derslerinin aksine, ortak bir beden dilinde buluşurlar. Kendilerini ifade edebildikleri, birbirleriyle temas ettikleri bir dünyayı paylaşırlar (Postic, 2001).

Bu çalışmada beden eğitimi öğretmenleri kız ve erkek öğrencilere eşit müdahale ediyor mu? ve öğrenciler beden eğitimi öğretmenlerinin müdahalelerini nasıl algılıyor? gibi sorulara yanıt aranmıştır. İlk çalışmanın amacı beden eğitimi dersinde kız ve erkek öğrenciler arasındaki nesnel etkileşim farklılıklarının varlığını veya yokluğunu ortaya koyarak, beden eğitimi dersindeki öğretmen müdahalelerinin niteliğine ve ölçüsüne bakmaktadır. Öğrencilerle etkileşime geçen beden eğitimi öğretmenlerinin, diğer derslerde gösterildiği gibi, cinsiyetlerden birini veya diğerini, özellikle de erkekleri tercih edip etmediklerini görmektir. İkinci çalışmada ise bu farklılıkların algılanmasıyla ilgili olarak, öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki destek düzeyinin, öğrenciler açısından nasıl algılandığına ve memnuniyet derecelerini ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada uygulanmasıyla ortaya çıkan “karma araştırma yöntemi” kullanılmıştır. Karma araştırma; tek bir çalışmanın ya da çalışmalar içerisindeki nitel ve nicel araştırma verilerinin toplamasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içermektedir (Leech & Onwuegbuzie, 2009).

2.1. Çalışma Grubu

Çalışmada, kolay ulaşılabilirlik ilkesi edinildiğinden, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Çalışma grubundaki öğrenciler, araştırmacılarından dördünün çalıştığı MEB’e bağlı özel bir ortaöğretim kurumuna devam etmekte olan, yaşları 11 ila 13,5 arasında değişen toplam 218 öğrenciden oluşmaktadır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Bu örnekleme yöntemi yaygın olarak kullanılmakla birlikte yöntemin maliyeti de diğer yöntemlere göre daha azdır (Yıldırım & şimşek, 2008).

2.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Bu alışma, nicel ve nitel araştırma desenleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın nitel bölümünde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Karakteristik özellikleri gereğince nitel araştırmalar, eğitsel problemlere farklı bakış açıları ile farklı çözümler getirmekte, eğitim araştırmacılarına problemin sadece niceliksel yönlerinin görüldüğü pencereden değil de alternatif olarak niteliklerinin de görüldüğü pencereden görme fırsatını vermektedirler (Işıkoğlu, 2005). Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemi görüşmedir (Yıldırım & şimşek, 2008). Çünkü bu yöntemin en belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmaya yaraması ve daha derin bilgi edinme esasına dayanmasıdır (Kuş, 2007). Bu doğrultuda, beden eğitimi dersinde öğretmenler tarafından sağlanan destekten kızlar erkeklere oranla ne kadar memnundurlar? Nesnel gerçeklik ile bu gerçekliğin algısı arasında bir fark var mıdır? sorularının yanıtlarını belirlemek amacıyla, geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kaydedileceği ve katılımcıların isimlerinin paylaşılmayacağı öğrencilere bildirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen görüşme verileri, yazıya aktarma işleminin ardından ilgili yerler doğrudan alıntılarla çalışmadaki yerini almıştır.

2.3. Video Kaydı Gözlemleri ve Öğrenci Geribildirim Kullanımı

Gözlemler, öğrencilerin beden eğitimi dersindeki spor uygulamaları sırasında, video kayıt cihazı ile kayda alınan görüntülerden elde edilmiştir. Bu çalışma ile ders içi öğretmen uygulamalarındaki öğrenci geri bildirim sürecini (Tablo 1) doğru bir şekilde takip ederek değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Eğitimin hangi noktalarda değişikliklere ihtiyacı olduğunu göstermede öğrencilerden, eğitimcilerden ve diğer kişilerden alınan geri bildirimlerden veri kaynakları olarak yararlanılmaktadır. Öğrenci geri bildirimleri, eğitimcilerin eğitici özelliklerinin iyileştirilmesinde, geliştirilmesinde ve yöneticiler tarafından personel ve programla ilgili karar vermede kullanılmaktadır (Kulik, 2001).

Öğrenci geri bildirimleri temel olarak şu konuları değerlendirmektedir; öğrencilerin neyi öğrendikleri ve öğrendikleri şeyi nasıl değiştirdikleri ile ilgili algılarını, öğrenme aktivitelerinin nasıl değişeceği ile ilgili öğrencilerin düşüncelerini, eğitimcilerin davranışlarına öğrencilerin tepkilerini, eğitimcilerin sevdiği ve sevmediği şeylerle ilgili öğrenci algılarını (Jacobs, 2019).

Geri Bildirim Tablosu, öğrenci memnuniyeti, teşvik ve tebrikler (duygusal destek), tavsiye ve düzeltmeler (bilgilendirme desteği) ve öğrencilerle geçirilen zaman (somut destek) parametreleriyle değerlendirilmiştir. Çalışma, on iki beden eğitimi dersi ile sınırlandırılmıştır.

Tablo 1. Geribildirim Analiz Tablosunun Açıklaması

Geribildirim	Örnekler
Bilgi / İletim	Örnek ver, yapılacak işle ilgili açıklamalar yap
Uyarım / Aktivasyon	Öğrenciye rica et, ona yardımcı ol
Organizasyon	Gerçekleştirilecek görevi tanımla, öğrenci çalışmalarını düzenle
Değerlendirme	Kontrol et, düzelt, değerlendir
Övgü	Övgüde bulun: "bu çok iyi, harikasin, başarılısın"
Eleştiri	Kınamada bulun: "Konuşmak yerine çalışın! Ne saçmalıyorsunuz! Bir kez söylediğimi bir daha tekrarlamam! Oyalanma! "

Video kayıt cihazları gözlem çalışmalarında önemli bir yer tutar. Videoya çekilen görüntülerin defalarca izlenmesi ve gerçekleşen olayların ayrıntılı olarak çalışılması mümkündür. Araştırmacı kendini hızlı ve kısa not alma baskısı altında hissetmez. Bu cihazlar ortamın sıcaklığı ve kokusu gibi faktörleri gözlemleyemese de iyi bir ses ve görüntü kaydı sağlayabilmektedirler (Wragg, 1994; Yıldırım ve Şimşek 2008). Video kaydı yapılırken bütün grupların çalışmaları yetişmediğinden verilerin analizinde sadece bütünüyle izlenebilen ilk 45 öğrencinin video gözlemleri dikkate alınmıştır. Bu öğrencilerden 24'ü erkek 21'i kızdır.

Araştırmada geri bildirim tablosuyla elde edilen veriler, video kayıtlarından tekrar izlenerek güvenilir bir şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır. Her iki yoldan elde edilen veriler karşılaştırılarak, yapılan davranışın durumu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın nicel bölümünde istatistiksel yöntem olarak; yüzde dağılımları, iki bağımsız grup için t-Testi ve içerik analizi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi = 0,05 olarak alınmıştır.

Bu çalışmada yer alan gönüllü öğretmenlerin cinsiyeti, imkanlar ölçüsünde ve gönüllülük talebine göre belirlenmiş ve etkileri araştırılmamıştır. Ayrıca gözlenen sınıflarda herhangi bir önemli disiplin sorunu yaşanmamıştır. Araştırma öncesinde ise, Gazi Üniversitesi Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Komisyonundan (19.02.2018-142) onay alınmıştır.

3. BULGULAR

Bağımsız değişkenler; öğrencinin cinsiyeti ve dersin aşamalarıdır (açıklama, öğrenme). Bağımlı değişkenler sayı, etkileşim süresi, öğretmenler tarafından verilen geri bildirimlerin niteliğidir (bkz. Tablo 1), Disiplin olaylarının kaynağı (kız ve erkek), etkileşimdeki öğrencinin cinsiyeti (kız ve erkek), etkileşim girişimi (öğrenci ve öğretmen) ve etkileşim alıcısı (birey-grup, her ikisi de).

Tablo 2. Beden Eğitimi ve Spor dersinde yapılan müdahalelerde farklılıklar.

Değişkenler		Öğrenciler Arasındaki Farklılıklar kız (k) / erkek (e)		
Etkileşimler: Sayı	1. Genel sonuç	t=3.61	e > k	
	2. Öğrenme aşaması	p=0.18		
	3. Açıklanan faz	p=0.25		
Etkileşimler: Süre	4. Genel sonuç	p=0.06	e > k	
	5. Öğrenme aşaması	p=0.43		
	6. Açıklanan faz	p=0.43		
Geribildirim	7. Organizasyon	t= -2.4*	e > k	
	8. Bilgi	p=0.88		
	9. Uyarım - Etkileşim	p=0.26		
	10. Yorumlar	p=0.08		
	11. Değerlendirme	p=0.13		
	12. Övgüler	p=0.08	k > e	
Disiplin Olayları	13. Genel sonuç: sayı	t=3.92***	e > k	
	15. Genel sonuç: süre	t=4.6***	e > k	
	Öğrenme aşaması	14. Sayı	t=4.88***	e > k
		16. Süre	t=7.06***	e > k
Bireysel/Grup	17. bireysel (e) / grup (g)	p=0.06	e > g	
Cinsiyetler arası etkileşim girişimi	18. Öğretmen (Ö)	p=0.07	e > k	
Cinsiyet içi etkileşim girişimi	19. erkekler: Ö - öğrenci	t=3.12**	Ö > ö	
	20. kızlar: Ö - öğrenci	t=2.64*	Ö > ö	

*p=0.05 / ** p=0.01 / *** p=0.001 / ad=anlamli değil

Tüm sonuçlar Tablo 2'de ifade edildiği gibi, 1'den 20'ye kadar numaralandırılarak, detaylandırılmıştır:

(1) Analiz edilen on iki derste erkek öğrencilerin öğretmenlerle** daha fazla etkileşim sağladığı görülmüştür. Etkileşimlerde, tekrar sayısı bakımından (2) Öğrenme ve (3) açıklama aşamalarında erkek ve kızlar adına anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (4) Etkileşimlerin süresi genel olarak erkek öğrenciler lehine olma eğilimindedir: zamansal dağılımın %58 -%42 gibi bir oranı erkekler lehine olduğu saptanmıştır. Etkileşimlerde, süre bakımından, (5) öğrenme ve (6) açıklama aşamalarında erkek ve kızlar adına anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Geri bildirim düzeyinde, işlerini organize etmek, bir çerçeve oluşturmak ve öğrenme durumlarını yapılandırmak için erkek öğrencilere yönelik daha fazla etkileşim gerçekleştirildiği görülmüştür* (7). Öte yandan, bilgi aktarımları (8) uyarım-etkileşim (9) ve geribildirim düzeylerinde erkek ve kızlar adına önemli bir farklılık saptanmamıştır. Eleştiriler (10) ve yorumlar (11) için de bu durum aynıdır. (12) Övgüye gelince, fark anlamlı olmamakla birlikte, kızlar daha fazla yararlanma eğilimindedir. (13) Disiplin olayları göz önüne alındığında, genel olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere*** göre daha disiplinsiz davrandığı görülmüştür. (14) Öğrenme aşamaları esnasında, bu gözlem doğrulanmıştır***. (15) Böylece, erkek öğrenciler çeşitli olaylar yaratarak öğretmenlerin onlara daha fazla süre ayırmalarına neden olmuştur***. (16) Bu sonuç, öğrenme aşamalarından edinilmiştir***. (17) Erkek öğrenciler birey olarak, grup halinde olduklarından daha fazla sorgulanma eğilimindedir. (18) Cinsiyetler arası etkileşim girişimlerinde öğretmen açısından ele alındığında, kız ve erkek öğrenciler yani her iki taraf da sorgulanmaktadır. Ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha avantajlı oldukları tespit edilmiştir. Cinsiyet içi etkileşim girişimlerinde, öğretmenler tarafından sorgulanmayan öğrencilere daha fazla soru sorulmaktadır. Bu, erkekler ** (19) için de kızlar* için de geçerlidir (20).

Tablo 2 incelendiğinde, ortaya çıkan sonuçlar kısmen de olsa sayı ve süre bakımından erkeklerin etkileşimlerdeki avantajına ilişkin genel yargıyı doğrulamaktadır. Çalışmada öğretmen etkileşimlerinin %52'sinin erkek öğrencilere, %48'inin ise kız öğrencilere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla etkileşim süresi açısından erkekler daha avantajlı konumdadır (bu sonuç anlamlı değildir ancak anlamlılık eşğine yakındır). Daha fazla kayıt süresinin bu sonuçların geçerliliğini arttırdığı söylenilebilir.

Disiplin olaylarıyla ilgili yapılan gözlemler sonucunda, disiplin olaylarının hem sayısı hem de süre bakımından erkeklerden daha fazla geldiğini göstermektedir. Bu sonuçlar Felouzis (1994) ve Zaidman (1996)'ın erkek çocuklarında disiplin olaylarına neden olma kolaylığı olduğunu gösteren çalışmalarını desteklemektedir. Çalışmaların ise ana fikri şu şekildedir: Erkek öğrenciler, küçük de olsa olaylar yaratarak, öğretmenlerin dikkatini daha fazla tekelleştirmektedir. Dolaylı olarak da öğretmenlerin kızlarla geçirebilecekleri sürenin azalmasına neden olmaktadır. Bu sonuçlar Mosconi (1994)'nin tespitlerini de desteklemektedir. Zira Mosconi'ye göre, öğretmenlerle iletişime geçmelerini sağlayan disiplin olayları dahil olmak üzere, erkeklerin öğretmenlerin dikkatini çekme stratejileri geliştirdiklerini düşünmektedir.

Çalışmanın öğrenci geribildirim kullanımıyla gerçekleştirilen video kaydı gözlemleri bölümünde, beden eğitimi dersi içerisinde kız ve erkek öğrencilerin çeşitli sosyal deneyimler yaşadıkları görülmüştür. Bu deneyimler doğrultusunda, kızlar beden eğitimi öğretmenleriyle etkileşimlerinde dezavantajlı durumda oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, kızların öğretmen desteğinden erkeklerden daha az memnun kalacağını varsayarak, bu bölümde beden eğitimi öğretmenlerinin davranışlarındaki farklılıkların, öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ve öğretmen davranışlarından duyulan memnuniyet dereceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla örneklem grubundaki 21 kız ve 24 erkek öğrenciden eşit sayıda (10 kız,10 erkek) olmak üzere 20 öğrenciye yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır. Ses kayıt cihazı eşliğinde öğrencilerle yapılan görüşmeler yaklaşık 3'er dakika sürmüştür. Katılımcıların ifadeleri üzerinde herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapılmadan yazıya aktarılan cümlelerin ilgili yerleri çalışmaya eklenmiştir. Sonuçlar iki cinsiyet arasında memnuniyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır. Yani kızlar öğretmen desteğinden erkekler kadar memnundur. Dolayısıyla bir önceki çalışmada, dezavantajlı olmalarından dolayı kızların erkeklere oranla öğretmen destek memnuniyetinden de daha az memnun kalacağı varsayıldığından, doğrudan alıntılara kız öğrencilerin yanıtları eklenmiştir. İsimler Kız Öğrenci (KÖ.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10) şeklinde kodlanmıştır.

K.Ö.1: "Haftada sadece 2 ders saati yapabildiğimiz beden eğitimi dersinde, öğretmenimin benimle ilgilenmesinden memnunum. Beden eğitimi dersi bizim fiziksel gelişimimiz için önemli ve bu yüzden ben beden eğitimi dersine de diğer derslerim kadar önem veriyorum ve öğretmenim benimle ilgilendiğinde dersten daha fazla zevk alıyorum ve beden eğitimi dersine daha fazla ısınıyorum. Bu yüzden öğretmenimin ilgisinden gayet memnunum."

KÖ.2: "Evet çok memnunum çünkü öğretmenim dersi çok güzel işliyo. Herkese zaman ayırmaya çalışıyor ve öğretmenim bana göre kızlara da erkeklere de eşit davranıyor. Ayrıca onun sayesinde voleybol topuna hangi açıyla vurabileceğimi çok daha iyi öğrendim. Artık erkekler kadar iyi oynayabiliyorum"

KÖ.3: "Tabi ki memnunum. Erkeklere daha çok açıklama yapıyo ama bence erkekler kızlara göre daha yavaş anlıyo (gülüyor). Bence öğretmenim çok eşitlikçi (...) Bi keresinde beden eğitimi dersinde bi oyun oynuyoruz. O oyunu bizim hemen öğrenmemize rağmen erkekler 100 tane soru sordular, belki de gıcık oldukları için sormuşlardır bilmiyorum ama bence çok zaman aldılar."

KÖ.4: "Öğretmenimin bana olan ders desteğini yüzdeyle açıklamam gerekirse yüzde 99 veririm. Çok memnunum. Bence erkeklerle kızlara eşit davranıyor. Birbirinden çok ayırdığını düşünmüyorum. Tam tersine ders işleyişiyle çok şanslı olduğumuzu düşünüyorum. İyi ki de A... öğretmen var."

KÖ.5: "Tabi ki memnunum. Bugün doğum günüm. Bu yüzden bugün herkesi seviyorum. Sınıfımda hoşlanmadığım erkekleri bile(gülüyor). Öğretmenimi zaten çok seviyorum o ayrı. Bana karşı hep iyi ve sabırlıdır. Bazen fazla soru sorduğumu düşünüyorum ona rağmen sabrını koruyor öğretmenim. Hmm herkese bana göre eşit ama bazen erkeklerin

dersi saptırmalarından dolayı onlarla daha çok konuşuyor gibi. Onun dışında sorun yok bence.”

KÖ.6: “Evet memnunum. Derste hareketleri yavaş yavaş anlatıyor, anlamadığımızda tekrar ediyor, herkesin gözlerine bakıyor, bana göre öğretmenimiz herkese eşit. Bazen salonda gürültü yapsak da kimseyi ayırt etmeden uyarıyor.”

KÖ.7: “Öğretmenimin kızlarla erkeklere eşit davrandığını görüyorum. Bana göre dersleri güzel yaptırıyor, fakat erkeklerin saçma soruları bazen beni bile sıkıyor, onun dışında dersteği desteğinden ve ilgisinden memnunum.”

KÖ.8: “Evet memnunum. En sevdiğim ders beden eğitimi o yüzden öğretmenimi çok seviyorum. Bence herkese eşit davranıyor. Bize öğrettiği spor dalları ve kuralları bana göre çok değerli.”

KÖ.9: “Evet çünkü dersimizi çok güzel ve eğlenceli anlatıyor, erkeklerle kızları birbirinden ayırmaz öğretmenimiz. Benim aslında tek olmasını istediğim şey, beden eğitimi dersini daha fazla yapmamız. Haftalık 2 saat bana göre çok az. Çünkü ben bu derste kendimi çok daha iyi hissediyorum ve bu dersten çıktıktan sora kendimi daha mutlu hissediyorum.”

KÖ.10: “Evet memnunum. Öğretmenimiz herkese eşit davranır. Derslerde bazen şey olur çok konuşan olur mesela. Erkek de olsa kız da olsa aynı şekilde uyarır. Bazen de kızlar. Bence haklı. Erkekler kıpırdaşıp öğretmenin sinirlerini bozuyor. Keşke erkekler sadece futbol oynasa ve kızlara bulaşmasa.”

Kız öğrencilerin görüşleri doğrudan alıntılardan da anlaşılacağı üzere, beden eğitimi dersindeki öğretmen desteğinden en az erkekler kadar memnun oldukları anlaşılmaktadır. Memnuniyetlerinin yanısıra öğretmenlerine olan sevgileri ve herkese eşit davrandıkları sonucunun da altını çizerek bu durumu farklı bir boyuta taşımışlardır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Okul, öğrencileri yalnızca standartlaşmış öğrenme durumları yoluyla değil, aynı zamanda gizli müfredat aracılığıyla da yani davranış kuralları, derslik düzenlemeleri ve öğretmenlerin kullandığı informal pedagojik yöntemler disiplin ve cezalandırma yöntemleri vb. yoluyla biçimlendirir ve toplumsallaştırır. Gizli müfredat, derslikte uygulanan öğretim ve öğrenme biçimlerinin, fiziksel ve öğretimsel çevrenin, yönetim yapılarının, öğretmen beklentilerinin ve derecelendirme yöntemlerinin bütünü tarafından öğrenciye aktarılan iletileri içermektedir (McLaren, 1989).

Araştırmada, beden eğitimindeki cinsiyet farklılıklarının nesnel gerçekliğini, kız ve erkek öğrencilerdeki algılarıyla karşılaştırmaya yönelik iki tamamlayıcı çalışmaya yer verilmiştir. İlk çalışma, cinsiyete göre öğretmen müdahalelerindeki farklılıkları, ikinci çalışma ise, cinsiyetle ilişkili etkileşimlerdeki bu farklılıkların öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktadır.

Ortaya çıkan sonuçlar, öğretmen etkileşimlerinde erkeklerin daha avantajlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca örgütsel geri bildirimlerin erkeklere yönelik olduğu, erkek öğrencilere, kendilerini organize etmeleri ve öğrenme aşamalarındaki eylemleri gerçekleştirmek için daha fazla rehberlik edildiği tespit edilmiştir. Beden eğitimi dersinde kızlar, erkeklerden farklı olarak davranışlarında ve öğrenmelerinde daha organize oldukları görünmekte ya da öğretmenler tarafından öyle algılanmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin eşit ölçüde eleştirilmesine rağmen, “erkeklerin daha fazla eleştirilerin hedefi olduğu ve bu nedenle öğretmenlerden övgü alma eğilimini gösteren çalışmaların” aksine, aynı durum karşısında kızların da erkek öğrenciler kadar övgü alma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

Bir diğer sonuca göre, öğretmen müdahalelerinde öğrencinin cinsiyetine göre gözlenen farklılıklarla ilgili olarak ortaya çıkan genel yargıyı çürütmektedir. Dezavantajlı konumda olmalarına rağmen kızlar, öğretmenlerin desteğinden erkekler kadar memnundurlar. Dolayısıyla, öğrenci algılarını

dikkate alınmasının öneminin ve nesnel gerçeklikle sınırlı kalınmaması gerekliliğinin bir kez daha altını çizmek gerekmektedir.

Asan (2010) ve Sayılan (2014)'a göre, öğretmenlerin davranışlarının ve sergiledikleri tutumlarının, öğrencilerin cinsiyeti, sosyal sınıfı, kimliği, derisinin rengi, hatta ismi dahi etkilenebildiği görülmüştür. Dünyanın pek çok yerinde okulların kurumsal yapısı, okul iklimi ve okul organizasyonu erkek egemen bir yapılanma görüntüsü taşımaktadır. Bu perspektifle günümüzde okullar toplumda var olan eşitsiz, haksız iş bölümünün meşru, doğal ve hatta kaçınılmaz olduğu görüşünü nesilden nesle aktaran kurumlar durumuna düşmüşlerdir.

Eğitim sürecindeki cinsiyetçilik ile ilgili yapılan çalışmalar ve yönelimler, toplumsal yaşamın her alanında kadınların karşılaştıkları “ayrımcılık” olgusunun ve kadını ikincil konuma iten “cinsiyetçi” bakışın çözümlenmesinde ve ortadan kaldırılmasında, eğitim sürecinin ve uygulamalarının gizli gücünü ortaya koymaktadır. Eğitim sürecinin bu gücünün olumlu anlamda kullanılmasının değeri de bir o kadar büyüktür. Çünkü eğitim, var olan sosyal yapıyı oluşturan toplumsal ve ekonomik yaşamdaki cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesini sağlayan bir kurum olmakla birlikte, bu cinsiyetçi örüntüleri dönüştürebilecek ve her iki cins için de eşit bir yapılanma oluşturabilecek gücü de kendinde barındırır (Esen & Bağlı, 2002).

5. ÖNERİLER

Okullarda kız ve erkek öğrencilere cinsiyet kaynaklı roller, beklentiler, kalıp yargılar açık ya da üstü örtülü bir şekilde sunulur, benimsetilir. Bu iletiler yoluyla öğrenciler geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlar geliştirmeye yöneltilir. Bununla birlikte de kadına ve erkeğe cinsiyet kaynaklı uygun başarı ölçütleri ve sınırları sunulur, hissettirilir (Tan, 2000). Bu bağlamda öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Eğitim sürecinde çocukların eğitim öğretimini sağlayan ve rehberlik eden tek kaynak okul ve ders kitapları değildir. Bunların yanında, eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren, doğrudan etkide bulunan, davranışlarıyla çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakan öğretmenlerdir. Zira öğrenci, okulda öğrendiklerini yalnızca ders materyalleri aracılığıyla değil yaşayarak, izleyerek, taklit ederek, örnek alarak da bir öğrenme sağlamaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin bu mesuliyetle, bu bilinçle o mukaddes görevlerini ifa etmeleri gerekmektedir.

Eğitim toplumsal değişimin kilit noktasıdır. Okullar var olan toplumsal yapıyı sürdürme yanında gelecekte daha eşitlikçi toplumsal yaşamın temellerinin atılabileceği, bir mücadele alanı olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, ailelerin okullarda sürdürülen cinsiyetçi yapıya karşı farkındalık kazanmaları hayati önem taşımaktadır. Eğitimdeki toplumsal yapıdan kaynaklanan ayrımcılıklar üzerinde bir farkındalık yaratılmış olmakla birlikte aynı farkındalığın cinsiyetçi mekanizmaları yaratan alanlarda da yaratılması cinsiyetçiliğe karşı mücadelede mihenk taşı olacaktır (Yolcu & Polat, 2014).

Çalışma, nesnel açıdan cinsiyetler arasındaki farklılıkların önemini sorgulamaktadır. Öncelikli öneme sahip olan hangisidir? Kız ve erkek öğrencilere eşit muamele mi yoksa öğrenci memnuniyeti mi? Eşit muamele görmek isteyen öğrencilerde (özellikle erkeklerin de kendi arasında), memnuniyetsizliğe neden olma riski yok mudur? gibi cinsiyet farklılıkları tartışmasını başka bir boyuta da taşımaktadır. Dolayısıyla öğretim yöntemleri uygulanırken cinsiyet klişelerinin içselleştirilmesi pedagojik açıdan dikkate alınmalıdır.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi adına birçok faaliyet hayata geçirilebilir. Örneğin; öğretmenler için eğitim paketleri oluşturularak, çok sayıda öğretmene ulaşarak onları bilgilendirmek, okul ve yakın çevresinden başlayarak, toplumun farklı kesimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak, okulları toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirecek birtakım araçlar geliştirmek, en önemlisi de mevcut eğitim politikaları, öğretim programları ve ders kitapları incelenerek, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik belgeler ve tavsiyeler oluşturmak atılacak adımların başında gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Asan, H. T. (2010). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algularının Saptanması*. Fe Dergi, 2 (2), 65-74.
- Cogerino, G. (2005). (*sous la dir. de*), *Filles et garçons en EPS*, Editions Revue EPS, Paris.
- Çetinkol, Ş. G. (2008). *Türkiye’de eğitime farklı bir bakış açısı: Feminist pedagoji*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 26-27.
- Durand-Delvigne, A. (1996). *Confrontation inter-groupes de sexe et identité de genre: quelques effets du contexte scolaire*, Revue Française de pédagogie, 109, 111-141.
- Duru-Bellat, M. (1990). *L’école des filles:quelles formation pour quels rôles sociaux*, Paris, L’Harmattan.
- Esen, Y., Bağlı, M. T. (2002). *İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:35, sayı:1-2, Ankara.
- Felouzis, G. (1994). *Le collège au quotidien.Adaptation,socialisation et réussite scolaire des filles et des garçons*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: critical ssues in the history and sociology of women’s sports*, Routledge, London.
- Insep. (2000). *Les pratiques sportives en France, enquête Ministère des Sports et Institut National du sport et de l’Education Physique*, Paris, Edition de l’INSEP.
- Işıkoğlu, N. (2005). *Eğitimde Nitel Araştırma*. Eğitim Araştırmaları, 20, 158-165.
- Jacobs L.C. (2019). *Student Ratings Of College Teaching: What Research Has To Say* http://www.indiana.edu/~best/pdf_docs/student_ratings.pdf, ziyaret: 12.04.2019.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). *Sex roles, family and community in Turkey*, Indiana University Turkish Studies 3, Indiana.
- Kulik J. A. (2001). *Student Ratings: Validity, Utility, and Controversy*, New Directions For Institutional Research, No 109.
- Kuş, E. (2007). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lafrance, M. (1991). *School for scandal: Different educational experiences for females and males*, Gender and Education, 3(1), 3-13.
- Leech, N. L., Onwuegbuzie, A. J. (2009). *A typology of mixed methods research designs*. Qual Quant. 43, 265–275
- McLaren, P. (1989). *Life in Schools: An introduction to critical pedagogy of education*. New York & London: Longman, 1989.
- Mosconi, N. (1994). *Femmes et savoir. La société,l’école et la division sexuelle des savoirs*, Paris, L’Harmattan.
- Olafson, L. (2002). *I hate phys. ed.: adolescent girls talk about physical education*. P Educator, 67-74.
- Postic, M. (2001). *La Relation Éducative*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Sayılan, F. (2014). *Piyasa ve Din Kısılcığında Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Eleştirel Pedagoji Politik Eğitim Dergisi*, 6 (31), 17-23.
- Solmon, M., Lee, A., Belcher, D., Harrison, L., Wells, L. (2003). *Beliefs about appropriateness, ability, and competence in Physical Education*, Journal of teaching in Physical Education, 22, 261-279.

- Tan, M. (2000). *Eğitimde Kadın Erkek Eđitliđi ve Túrkiye Gerçeđi, Kadın Erkek Eđitliđine Doğru Yürüyüş*, Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, 23-114. TÜSİAD Yayınları, Ankara.
- Wragg, E.C. (1994). *An Introduction to Classroom Observation*. Routledge, 136 p, New York, USA.
- Yıldırım, A., şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, H., Polat, S. (2014). *Eğitimde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*, Eğitim Yönetimi, Denetimi ve Politikası Yazıları. S.325.
- Zaidman, C. (1996). *La mixité à l'école primaire*, Paris, L'Harmattan